

Jak prawo Unii Europejskiej chroni prawa i wolności jednostki

Scenariusz lekcji ukazujący europejski kontekst wolności i praw człowieka przygotowany z okazji Dnia Edukacji Prawnej odbywającego się w roku drugiej prezydencji Polski w Radzie Unii Europejskiej.

W pracach związanych ze scenariuszem lekcji brali udział: Magdalena Arendt, Magdalena Burzymowska, Aleksandra Chudaś, Andrzej Grygoruk, Natalia Klima-Piotrowska, Arkadiusz Kolasa, Artur Kula, Katarzyna Orłowska-Mikołajczak, Elżbieta Piotrowska-Albin, Jakub Puszkarski, Magdalena Rembelska, Katarzyna Ryń- Kowalska, Maciej Sopyło, Aneta Szalkiewicz, Karolina Trykacz-Wnuk.

[Link do wideo z omówieniem scenariusza przez jednego z autorów](#)

SPIS TREŚCI

INFORMACJE WSTĘPNE	1
SCENARIUSZ	2
KARTY PRACY	7

INFORMACJE WSTĘPNE

Poniższy scenariusz stanowi propozycję tego, jak wyglądać mogą Twoje zajęcia w ramach Dnia Edukacji Prawnej, wykorzystanie go nie jest jednak warunkiem poprowadzenia zajęć. Możesz skorzystać z naszych pomysłów jako gotowego scenariusza zajęć, skorzystać z wybranych zadań, uzupełniając je własnymi (na przykład zamieniając kazusy, na których pracować będą uczniowie i uczennice na bliższe Twojej praktyce czy prezentując tę część wiedzy, która z Twoją praktyką się wiąże) lub nie korzystać z nich w ogóle i zrealizować własne pomysły. Prosimy jednak, by prowadzone lekcje mieściły się w przyjętych celach zajęć oraz były oparte na metodach aktywnych - tak, by osoby uczestniczące nie były jedynie słuchaczami i słuchaczkami, ale mogły zaangażować się, wykonać w toku zajęć jakieś zadania.

Wyjaśnienie metodyczne

Propozycja opiera się na cyklu Kolba, którego główną zasadą jest nauczanie przez doświadczanie. Metoda ta pozwala pracować przez pewien czas lekcji w stylu uczenia się bliskim różnym grupom uczniów i uczennic i tym samym skuteczniej do nich dotrzeć. Dzięki temu, że lekcja rozpoczyna się od aktywnego ćwiczenia, doświadczania - zajęcia pozwalają zaangażować i włączyć w nie także te osoby

uczestniczące, które nie zetknęły się dotąd lub nie były zainteresowane tematyką zajęć.

Cele scenariusza

Wzmacnianie:

- rozumienia praw i wolności człowieka i obywatela/obywatelki i umiejętności odwoływania się do nich w codziennym życiu, w sytuacjach spornych,
- widzenia związku między prawem a codziennością uczniów i uczennic,
- rozumienia roli prawa oraz sądów i trybunałów jako gwarantów praw i wolności,
- rozumienia roli prawa Unii Europejskiej jako gwaranta praw i wolności,
- znajomości praw, jakie przysługują osobie w internecie oraz poznanie konsekwencji ich łamania,
- poczucia sprawczości - wiem, że nie jestem bezradny/bezradna, gdy ktoś łamie moje prawa w sieci. Wiem, że chroni mnie prawo.

Rezultaty

Po udziale w zajęciach osoby uczestniczące:

- mają doświadczenie obcowania z Konstytucją RP (lub jej rozdziałem II) oraz wybranymi przepisami Karty Praw Podstawowych,
- wiedzą, gdzie szukać katalogu praw i wolności człowieka,
- lepiej rozumieją praktyczny wymiar praw i wolności i ich związek z codziennym życiem,
- lepiej rozumieją rolę prawa i sądów w demokracji,
- wiedzą o istnieniu krajowego systemu ochrony praw człowieka oraz doceniają rolę i znaczenie systemu Unii Europejskiej w tym zakresie,
- wiedzą, czym jest kradzież tożsamości oraz prawo do bycia zapomnianym i znają narzędzia i możliwości działania w sytuacji kradzieży tożsamości i konieczności powołania się na prawo do bycia zapomnianym.

Potrzebne materiały

- wydrukowane kazusy,
- wydrukowane fragmenty Karty Praw Podstawowych,
- egzemplarze Konstytucji RP (6 - jedna na grupę) lub wydrukowane jej fragmenty.

SCENARIUSZ

Scenariusz przeznaczony jest na 45-minutową lekcję. Sprawdzi się także na dłuższej lekcji (60 – 90 minut), będzie wtedy więcej czasu na ćwiczenia i pytania uczniów i uczennic.

Wstęp (5 min)

Osoba prowadząca (OP) przedstawia się i zaprasza na lekcję o prawie, której celem jest lepsze rozumienie własnych praw, ale także roli sądów oraz prawa, w tym prawa

Unii Europejskiej jako instytucji stojących na ich straży. Zapowiada, że w czasie zajęć analizować będziemy kazusy (opisy przypadków), które dotyczyć będą internetu.

Doświadczenie (10 min)

OP zaprasza do pracy nad kazusem. Dzieli osoby uczestniczące (OU) na grupy, na przykład łącząc w jedną grupę OU z sąsiadujących ławek.

Liczba grup zależy od ilości czasu, jakim OP dysponuje na zajęcia oraz liczby osób uczestniczących. Im więcej grup, tym więcej czasu zajmie omówienie efektów ich pracy - każda grupa powinna mieć czas i możliwość podzielenia się tym, co wypracowała (choć warto, by kolejne dopowiadały tylko te kwestie, które jeszcze nie padły). Z drugiej strony - im liczniejsze grupy, tym trudniej w nich o dobrą pracę. Rekomendujemy, by grup nie było więcej niż 6 a liczba OU w jednej grupie nie przekraczała 6.

Każdej z grup rozdaje **jeden** wybrany opis przypadku oraz wybrane akty prawa (Konstytucja RP, Karta Praw Podstawowych) lub wyciąg z nich - patrz karty pracy. Prosi o przeczytanie kazusu i - z pomocą aktów prawa/wyciągu z nich - odpowiedzenie na dołączone do niego pytania. Określa czas przeznaczony na zadanie.

Rekomendujemy, by podczas zajęć wykorzystać oba kazusy. W przypadku realizacji scenariusza na jednej lekcji czas na zadanie nie powinien przekraczać 10 minut, w przypadku dwóch lekcji - 15 - 20 minut.

Refleksja (10 min)

Po upływie czasu przeznaczonego na zadanie OP dziękuje za pracę, pyta OU, jak im się pracowało i zaprasza do podzielenia się odpowiedziami na pytania dołączone do kazusów.

Wyzwaniem tej części zajęć jest utrzymanie uwagi wszystkich grup. Warto pamiętać, by grupy poznały wzajemnie swoje kazusy (ochotnik lub ochotniczka mogą je przeczytać na głos). Ponieważ są one do siebie podobne, zachęcamy, by omawiać je łącznie – wybrane osoby czytają je na głos, potem grupy dzielą się odpowiedziami na poszczególne pytania (pytanie pierwsze – kazus 1, kazus 2, pytanie drugie – kazus 1, kazus 2 itd.).

Zachęcamy, by podczas prezentowania wyników prac wypowiedzieć się mogły wszystkie grupy. Jeśli grup pracujących nad danym kazusem jest więcej, możesz poprosić, by jedna odpowiedziała na dane pytanie a reszta dopowiedziała to, co jeszcze nie padło.

Osoba prowadząca może dopytywać, pogłębiać omawiane kwestie (np. odniesienie do jakich jeszcze praw widzicie? Któremu z tych dwóch praw przyznałobyście pierwszeństwo? Itd.).

Wiedza (10 min) - uogólnienie wniosków wynikających z doświadczenia i refleksji i przełożenie ich na ogólne zasady

OP dziękuje OU za pracę z kazusami, chwali je za to, do czego doszły. Następnie porządkuje wiedzę wynikającą z kazusów, uzupełniając ją tam, gdzie to konieczne (np. uzupełniając listę praw i wolności, do których mogą odwoływać się osoby występujące w opisach przypadków) i odwołując się do tego, co mówiły OU.

Poniżej porządkujemy wątki, które warto poruszyć – wybierając te, które dla danej grupy wydają się kluczowe:

I - odniesienie do wartości konstytucyjnych i praw człowieka

- 1) każdemu człowiekowi przynależy się godność – wynika ona nie z zasług, ale z racji tego, że jesteśmy ludźmi,
- 2) z godności człowieka wynika cały szereg praw i wolności człowieka i obywatela. Część przysługuje każdemu, część (np. prawa wyborcze) - związana jest z obywatelstwem.
- 3) w polskim prawie prawa i wolności ujęte są w rozdziale II Konstytucji, a szczegółowo - w ustawach. Zawarte są one także w dokumencie przyjętym przez Unię Europejską – Karcie Praw Podstawowych.
- 4) prawa często wchodzą z sobą w konflikt, jak w naszych kazusach - wolności i prawa jednych kończą się tam, gdzie zaczynają się wolności i prawa drugih.
- 5) Na ich straży stoją sądy i trybunały. Sądy nie są odpowiedzialne jedynie za karanie osób łamiących prawo, ale przede wszystkim stoją na straży naszych praw – rozstrzygając często konflikty między nimi.

II - jak można dochodzić swoich praw

- 6) W naszych kazusach doszło do naruszenia praw i wolności. W ramach polskiego prawa osoba, której prawa są naruszane ma kilka możliwości działania:
 - działania faktyczne - zgłoszenie sprawy do osób zarządzających stroną czy dostarczaniem treści (wyszukiwarką), zgodnie z regulaminem danej strony czy narzędzia, ale także poproszenie o wsparcie (np. rodziców, nauczycieli) czy rozmowa z osobą naruszającą prawa. Sądy także często zachęcają do takiej rozmowy, nazywa się to mediacją. Warto podejmować próby polubownego załatwiania sporów.
Gdy to nie działa lub z jakichś powodów nie decydujemy się na takie działania, możemy skorzystać z ochrony prawnej:
 - działania w oparciu o kodeks karny: prawo wniesienia prywatnego aktu oskarżenia w związku z artykułem 212 (zniesławienie) i 216 (znieważenie).

- w przypadku kazusu pierwszego można także skorzystać z art. 190a kodeksu karnego, tj. przestępstw ściganych na wniosek osoby poszkodowanej – uporczywe nękanie i kradzież tożsamości.
- można pójść także drogą kodeksu cywilnego i ścigać osoby naruszające nasze prawa na podstawie art. 24, tj. naruszenia dóbr osobistych.
Te rozwiązania pokazują, że osoba poszkodowana/pokrzywdzona nie jest bezradna, a osoba naruszająca prawa - bezkarna.

III - kontekst unijny

- 7) Ponieważ Polska jest w Unii Europejskiej, a obywatele i obywatelki Polski są także obywatelami i obywatelkami Unii - nasze prawa chronione są nie tylko przez system krajowy, ale także unijny. W obszarach, w których państwa należące do Unii się na to umówiły, na straży prawa stoi TSUE, czyli Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej z siedzibą w Luksemburgu.
- Dla lepszej ochrony praw człowieka i obywatela Unia uchwaliła Kartę Praw Podstawowych, dokument wymieniający liczne prawa i wolności.
- 8) Szczególnym przykładem dodatkowej ochrony, jaką gwarantuje nam Unia jest kazus drugi. Nawiązuje on do prawdziwej sprawy, która miała miejsce w Hiszpanii.
- W 2010 roku Mario Costeja González złożył do hiszpańskiej agencji ochrony danych osobowych skargę przeciwko wydawcy gazety „La Vanguardia” i Google, w której domagał się usunięcia informacji sprzed lat o jego długach wobec zakładu ubezpieczeń społecznych i licytacji nieruchomości na ich pokrycie - jako już dawno spłaconych i nieaktualnych, a ciągle pojawiających się wysoko w wynikach wyszukiwania.
- Sprawa dotarła do TSUE, który – poproszony o interpretację prawa - stwierdził, że przysługuje nam prawo do bycia zapomnianym. Dostawcy treści zobowiązani są wymazać na nasze żądanie dotyczące nas wyniki wyszukiwania. Za każdym razem powinni przeanalizować konkretną sytuację i kierować się tym, w jakim stopniu wyświetlane wyniki wyszukiwania ingerują z jednej strony w naszą prywatność (prawo do prywatności), z drugiej - na ile ważny jest dostęp do nich dla interesów osób trzecich (prawo do informacji).

Jeśli czas na to pozwala, można wspomnieć tu także o sprawie polskiego dziennikarza Artura Włodarskiego, który skorzystał z tej ścieżki. Sprawę opisał w Gazecie Wyborczej w tekście pt. Wróg publiczny, Jak zostałem ojcem Markusa W. (<https://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,21837335,artur-wlodarski-wrog-publiczny-jak-zostalem-ojcem-markusa-w.html>) [18.02.2025].

Zastosowanie (5 min)

OP podsumowuje zajęcia przypominając, że w sytuacji naruszenia naszej prywatności, a także innych praw wymienionych w Konstytucji RP i Karcie Praw

Podstawowych Unii Europejskiej, możemy podjąć cały szereg kroków. Kazus drugi zaowocował także wyjątkowym narzędziem, które mamy dzięki Unii - formularzem zgłaszania danych, które chcemy wymazać z indeksów wyszukiwania. Szczegółowy opis tego narzędzia zamieścił na swoich stronach m.in. Google <https://support.google.com/legal/answer/10769224?hl=pl> [18.02.2025] czy Bing: <https://www.bing.com/webmaster/tools/eu-privacy-request?cc=pl> [18.02.2025].

Podkreśla, że ten kazus pokazuje w praktyce, że prawo unijne może stanowić dodatkowe zabezpieczenie praw człowieka i obywatela lub obywatelki.

Ewaluacja (5 min)

Opcja pierwsza ewaluacji - “głosowanie nogami”

Zaproś OU do szczerego wyrażenia zdania o zajęciach - do głosowania nogami. Wskaż jedną stronę sali i powiedz, że tu jest umowny szczyt skali termometru (możesz położyć tam kartkę A4 z napisem “plus 30 stopni”). Następnie wskaż drugą stronę sali i powiedz, że tu jest jej najniższy punkt (może położyć kartkę minus 30 stopni”). Następnie zaproś do głosowania:

1. Oceń jak podobały Ci się zajęcia. Plus trzydzieści oznacza - bardzo się podobały, minus trzydzieści - bardzo się nie podobały. Osoba prowadząca powtarza - stań w miejscu na skali, które oddaje Twoją ocenę.
2. Oceń przydatność poznanej na zajęciach wiedzy. Plus trzydzieści oznacza - bardzo mi się przyda w życiu, minus trzydzieści - w ogóle mi się nie przyda.
3. Oceń, jaka część przedstawionej wiedzy była dla Ciebie nowa. Plus trzydzieści - dowiedziałem się bardzo dużo nowego, minus trzydzieści - nie dowiedziałem się kompletnie nic nowego.

Jeśli czasu jest mało, możesz poprzestać na jednym lub dwóch pytaniach.

Opcja druga ewaluacji - “rundka”

Zapytaj chętne osoby, co wnoszą dla siebie z dzisiejszych zajęć: co zapamiętają, co wydało im się szczególnie przydatne, co było dla nich najbardziej zaskakujące.

Gdy zadasz takie pytanie na forum sali, prawdopodobnie najpierw zapadnie cisza. To normalne. Gdy poczekasz kilka sekund, zobaczysz, że ktoś zabierze głos.

Opcja trzecia ewaluacji – anonimowe zebranie odpowiedzi

Wybrane pytania z powyższych opcji możesz zadać także anonimowo – w przygotowanej wcześniej ankiecie papierowej lub online lub prościej - prosząc OU o zapisanie odpowiedzi na rozdanych im kartkach, które wychodząc z sali odłożą wybranym przez Ciebie miejscu.

KARTY PRACY

Kazus nr 1

Antek (lat 17) zorientował się, że w jednym z popularnych mediów społecznościowych ktoś stworzył jego nieprawdziwy profil. Osoba ta wzięła jedno z udostępnionych przez Antka zdjęć i przerobiła tak, że Antek wygląda na nim wyjątkowo niekorzystnie. Wrzuciła wpisy, w których Antek obraża sam siebie, ale także swoich znajomych i nauczycieli oraz nauczycielki. Wreszcie, podała informację, że Antek sprzedaje bardzo tanio swój nowy rower i dodała to tego wpisu zdjęcie Antka na rowerze (prawdziwe, z mediów społecznościowych Antka) oraz jego prawdziwy numer telefonu. Antek poczuł, że ktoś łamie jego prawa.

- Do jakich praw i wolności może odwoływać się Antek, szukając rozwiązania sprawy?
- Do jakich praw i wolności może odwoływać się osoba, która stworzyła konto Antka?
- Czy prawa tych dwóch osób, tj. Antka i osoby, która stworzyła profil, można ze sobą pogodzić? Jeśli tak, w jaki sposób, gdzie są ich granice? Jeśli nie, którym prawom dalibyście pierwszeństwo i dlaczego?
- Co może zrobić Antek i inne osoby, które znalazły się w podobnej do niego sytuacji? Jakie narzędzia prawne i inne (np. techniczne) mogą wykorzystać? Czy to sprawa dla sądu?

Szukając odpowiedzi na pytania, przeczytajcie następujące fragmenty rozdziału II Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: art. 30 - 37 oraz art. 47, art. 49, art. 51, art. 54, art. 64, art. 73.

Przeczytajcie także następujące fragmenty Karty Praw Podstawowych: art. 1, art. 6, art. 7, art. 8, art. 11, art. 13, art. 17.

Kazus nr 2

Alina dawno temu miała długi. Na ich pokrycie zlicytowane zostały pewne jej nieruchomości. To było 15 lat temu, jednak po wpisaniu w wyszukiwarkę jej danych, informacje o tych wydarzeniach pojawiają się na bardzo wysokich miejscach wyników wyszukiwania. To przeszkadza Alinie – choć problemy są dawno za nią, a swoje długi spłaciła, stawia to ją w złym świetle. Alina nie chce, by przeszłość się za nią ciągnęła.

- Do jakich praw i wolności może odwoływać się Alina, szukając rozwiązania?
- Do jakich praw i wolności mogą odwoływać się osoby, które przed laty napisały teksty o Alinie oraz administratorzy wyszukiwarek? Na jakie prawa mogą powoływać się, uzasadniając, że informacje te wciąż są do odnalezienia w internecie?
- Czy prawa tych dwóch stron można ze sobą pogodzić? Jeśli tak, w jaki sposób, gdzie są ich granice? Jeśli nie, którym prawom dalibyście pierwszeństwo i dlaczego?
- Co może zrobić Alina i inne osoby, które znalazły się w podobnej do niej sytuacji? Jakie narzędzia prawne i inne (np. techniczne) mogą wykorzystać? Czy to sprawa dla sądu?

Szukając odpowiedzi na pytania, przeczytajcie następujące fragmenty rozdziału II Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: art. 30 - 37 oraz art. 47, art. 49, art. 51, art. 54, art. 64, art. 73.

Przeczytajcie następujące fragmenty Karty Praw Podstawowych: art. 1, art. 6, art. 7, art. 8, art. 11, art. 13, art. 17.

**Wybrane artykuły
Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej
uchwalonej dnia 2 kwietnia 1997 roku**

(...)

**Rozdział II
WOLNOŚCI, PRAWA I OBOWIĄZKI CZŁOWIEKA I OBYWATELA
ZASADY OGÓLNE**

Art. 30. Godność osobista

Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

Art. 31. Wolność i dopuszczalne ograniczenia

1. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.
2. Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.
3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Art. 32. Równość i zakaz dyskryminacji

1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.
2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Art. 33. Równość kobiet i mężczyzn

1. Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.

2. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.

Art. 34. Obywatelstwo polskie

1. Obywatelstwo polskie nabywa się przez urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi. Inne przypadki nabycia obywatelstwa polskiego określa ustawa.
2. Obywatel polski nie może utracić obywatelstwa polskiego, chyba że sam się go zrzeknie.

Art. 35. Prawa mniejszości narodowych

1. Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury.
2. Mniejszości narodowe i etniczne mają prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej.

Art. 36. Opieka dyplomatyczna

Podczas pobytu za granicą obywatel polski ma prawo do opieki ze strony Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 37. Jurysdykcja państwa polskiego

1. Kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji.
2. Wyjątki od tej zasady, odnoszące się do cudzoziemców, określa ustawa.

WOLNOŚCI I PRAWA OSOBISTE

(...)

Art. 47. Prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia

Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

(...)

Art. 49. Wolność komunikowania się

Zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

(...)

Art. 51. Prawo do autonomii informacyjnej

1. Nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby.
2. Władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.
3. Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może określić ustawa.
4. Każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.
5. Zasady i tryb gromadzenia oraz udostępniania informacji określa ustawa.

(...)

Art. 54. Wolność słowa

1. Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

2. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Ustawa może wprowadzić obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.

(...)

WOLNOŚCI I PRAWA POLITYCZNE

(...)

WOLNOŚCI I PRAWA EKONOMICZNE, SOCJALNE I KULTURALNE

Art. 64. Prawo do własności

1. Każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia.
2. Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej.
3. Własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności.

(...)

Art. 73. Wolność artystyczna oraz badań naukowych

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

(...)

ŚRODKI OCHRONY WOLNOŚCI I PRAW

(...)

OBOWIĄZKI

(...)

**Wybrane artykuły
Karty Praw Podstawowych
Unii Europejskiej**

**TYTUŁ I
GODNOŚĆ**

Artykuł 1
Godność człowieka

Godność człowieka jest nienaruszalna. Musi być szanowana i chroniona.

(...)

**TYTUŁ II
WOLNOŚCI**

Artykuł 6
Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego

Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego.

Artykuł 7
Poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego

Każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i komunikowania się.

Artykuł 8
Ochrona danych osobowych

1. Każdy ma prawo do ochrony danych osobowych, które go dotyczą.
2. Dane te muszą być przetwarzane rzetelnie w określonych celach i za zgodą osoby zainteresowanej lub na innej uzasadnionej podstawie przewidzianej ustawą. Każdy ma prawo dostępu do zebranych danych, które go dotyczą, i prawo do dokonania ich sprostowania.
3. Przestrzeganie tych zasad podlega kontroli niezależnego organu.

(...)

Artykuł 11

Wolność wypowiedzi i informacji

1. Każdy ma prawo do wolności wypowiedzi. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe.
2. Szanuje się wolność i pluralizm mediów.

(...)

Artykuł 13

Wolność sztuki i nauki

Sztuka i badania naukowe są wolne od ograniczeń. Wolność akademicka jest szanowana.

(...)

Artykuł 17

Prawo własności

1. Każdy ma prawo do władania, używania, rozporządzania i przekazania w drodze spadku mienia nabytego zgodnie z prawem. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym, w przypadkach i na warunkach przewidzianych w ustawie, za słusznym odszkodowaniem za jej utratę wypłaconym we właściwym terminie. Korzystanie z mienia może podlegać regulacji ustawowej w zakresie, w jakim jest to konieczne ze względu na interes ogólny.
2. Własność intelektualna podlega ochronie.